

Бовш Людмила Андріївна,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу,
Київський національний торговельно-економічний університет,*

Заїчко Ірина Володимирівна,

*старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін,
Київський національний університет культури і мистецтв*

МЕДИЧНІ ПЛЕЙСМЕНТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті визначено, що екологічні катастрофи, циклічні економічні кризи, поширення військових конфліктів та повсякденні конфлікти згубно впливають на здоров'я суспільства. Висока ціна на послуги, значні черги пацієнтів, брак фахівців та інші бар'єри сприяють розвитку медичного туризму. Тому дослідження перспективних об'єктів в сфері надання медичних послуг є сьогодні актуальним. У розрізі проблем і перспектив метою статті є дослідження перспектив становлення медичних закладів, здатних конкурувати на світовому ринку. За результатами проведеного аналізу перешкод у становленні медичних об'єктів визначено, що основною проблемою є правове поле та значні ризики безпеки пацієнтів. У процесі дослідження застосовувалися загальноприйняті в економічній науці методи вивчення: абстрактно-логічний, системного аналізу та економіко-математичного моделювання. Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні інноваційної форми закладу надання медичної послуги, що включає сервісне обслуговування як пацієнтів, так і супроводжуючих їх осіб – медичних плейсментів, що відображає виникаючі у світі тенденції медичного туризму. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони дають теоретичні передумови формування конкурентоспроможних підприємств забезпечення медичного туризму. Наведені порівняльні характеристики існуючих закладів в Україні показують недоліки і переваги кожного з них і демонструють перспективність медичних плейсментів. На основі вивчення таких категорій, як фінансова сила, конкурентоспроможність плейсментів, привабливість галузі та стабільність галузі сформовано матрицю SPACE-аналізу. Дані аналізу показали, що стратегічний вектор опинився у консервативній зоні. Тому запропоновано здійснити концентрацію на позиціонуванні об'єктів як комплексного засобу медичного та готельного обслуговування, що задовольнить споживачів медичних послуг в отриманні власне медичного обслуговування та повсякденних побутових потреб зокрема, які доповнюються атракційними заходами. Подальшими перспективними дослідженнями є форсайтінг домінуючих типів закладів у сфері медичного туризму та схем взаємодії страхових і туристичних компаній з ними.

Ключові слова: медичний туризм, медичний плейсменти, медичний концепт-продукт.

ВСТУП

Вже тривалий час більшість регіонів України перебуває в занедбанні через неефективну державну політику та військові дії. Посилює кризову ситуацію і зростання випадків банкрутства економічних суб'єктів, що несприятливо впливає на перспективи окремих видів діяльності. В таких умовах пошук шляхів розвитку бізнесу, що є каталізатором поживлення економічної активності регіонів, які наділені сьогодні автономністю у розподілі власних бюджетів, є актуальним питанням.

Постановка проблеми. Кожен етап цивілізаційного розвитку суспільства характеризується посиленням і ускладненням завдань, що ставляться до умов забезпечення потреб життєдіяльності. Не виключенням є і початок ХХІ ст. Глобальні екологічні катастрофи, циклічні економічні кризи, поширення військових конфліктів згубно впливають на здоров'я суспільства. В той же час, проникнення технічних інновацій та інформаційних технологій в усі сфери людського буття, з одного боку, посилюють стресовість, а з іншого, вивільняють додатковий час. Зазначені чинники визначають перспективну спрямованість бізнес-ідей на активізацію медичного туризму, який сьогодні вирішує багато соціально-економічних проблем і позбавлений просторових

обмежень. Тому Україні варто шукати свою унікальність на світовому ринку медичних послуг, де високий рівень конкурентоспроможності, що потребує наукових досліджень цієї проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання становлення медичного туризму в Україні охоплені незначною увагою. Незрозумілою є політика уряду щодо неналежного фінансування, кадрових вимог, адже медична сфера є центральним критерієм рівня соціально-економічного розвитку країни. Так, окремі аспекти щодо забезпечення медичного обслуговування в Україні закріплені в Конституції України, Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та низки інших [1-2], які сьогодні гостро потребують актуалізації на основі досягнень теорії і практики. Серед наукових досліджень варто виділити праці В. Янишевської, що вивчала медичний туризм як інструмент поживлення економіки України [3]; В. Деларю – особливості соціологічних досліджень у сфері медичного туризму [4]; А. Левченко – перешкоди медичного інкаміну в Україні [5]; С. Стеценко – правові аспекти [6]; І. Вахович – як важливої складової регіональної економіки [7] та інші. Але високий рівень конкуренції на світовому ринку медичних послуг, посилення потреб до організації медичної допомоги, зокрема через велику кількість постраждалих в ході військових

дій, вимагають нових поглядів на організацію бізнесу та формування привабливих об'єктів у медичній сфері, здатних мобілізувати туристичний потік в Україну і в Україні.

Мета статті (постановка завдання). В розрізі зазначених проблем метою статті є дослідження перспектив становлення медичних закладів, здатних конкурувати на світовому ринку. Для виконання цих завдань автором поставлено до вирішення наступні завдання:

- визначити перешкоди у розвитку об'єктів медичного туризму;
- оцінити потенціал депресивних регіонів щодо формування медичних плейсментів;
- визначити перспективи розвитку медичних плейсментів в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціально-економічна формація кожної країни має традиції, закладені поколіннями. Особливостями України є прадавні звичаї гостинності, що зростали на багатющому ґрунті природно-кліматичних умов. Проте постійні окупаційні процеси негативно позначились на менталітеті нації, відпрацювавши риси покірності, низького рівня соціальної, економічної та політичної свідомості. Тому інноваційне мислення та впровадження конкурентних змін в соціальне середовище є складним процесом, що посилюється бюрократичними і корупційними засадами в правовому полі. Зокрема це стосується медицини, яка у

суспільстві асоціюється з терміном «безкоштовна». І саме це стає таким собі «камнем спотикання» більшості бізнес-ідей.

Огляд літературних джерел [1-8] дозволяє сформулювати основні аспекти проблем становлення медичного туризму в Україні (рис. 1), подолання яких допоможе сформувати ефективну систему взаємодії держави і бізнесу у формуванні медичних об'єктів, зокрема у депресивних регіонах.

Як відомо, формування умов для бізнесу лежить в компетенції законодавства. Тому першочергові перешкоди мають правовий характер. Так, відображені у законодавстві щодо медичної сфери певні нормативні положення побудовані на радянських нормах права: Конституції України (Стаття 49), Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року, Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р., Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23 червня 1995 р., Закон України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 року, Закон України «Про імплантацію електрокардіостимуляторів» від 14 вересня 2000 р. тощо. Як бачимо, база є застарілою і потребує оновлення відповідно до вимог міжнародного договірної права, що розширює можливості вітчизняного медичного обслуговування та туризму у цій сфері. Адже неналежна увага до реформування медичної галузі створила розрив у конкурентоздатності нашої країни відносно інших країн світу.

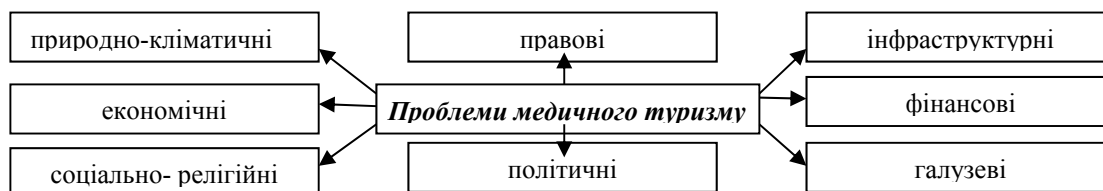

Рис. 1. Проблеми становлення медичного туризму

Правові перешкоди мультиплікаційно впливають на інші складові середовища медичного туризму, зокрема економічні, фінансові та інфраструктурні. Так, економічні фактори визначають, в більшості, неплатоспроможність населення країни у споживанні медичних послуг. Тому часто мобілізація коштів на здійснення операцій носить характер благодійності. Причому більшість з них має виїзний напрям, що негативно характеризує вітчизняну медичну сферу.

Своєю чергою, фінансові чинники включають два взаємодіючих аспекти: фінансування та страхування. Дієвим на сьогодні є лише приватне фінансування – приватні клініки доволі успішні у здійсненні своєї діяльності. Щодо державного фінансування, то щорічне його скорочення відповідних статей державного бюджету, непрозора система закупівель, призводять до погіршення стану комунальних і державних закладів, які в даних умовах не здатні закуповувати необхідне обладнання та оснащення, залучати кваліфіковані кадри через неефективну заробітну плату, а також формують значні черги пацієнтів. Окремою проблемою в Україні є

страхування – галузі, де спостерігаються масові порушення фінансової дисципліни: масові невіплати страхових платежів, відсутність механізму захисту прав пацієнта та обов'язкового медичного страхування.

Соціальними негативами сьогодні можна назвати тенденцію скорочення об'єктів первинної медичної допомоги, зростання соціального напруження в суспільстві через значну стратифікацію. В той же час, релігійні питання щодо деяких медичних маніпуляцій в Україні, на відміну від багатьох країн світу, не постають.

Інфраструктурний чинник проявляється у взаємодії галузей, пов'язаних з наданням медичних послуг, – транспортної, комунальної, туристичної та інших сфер економічної діяльності, які за сприятливих умов здатні створити високоякісний медичний продукт. Але на сьогодні, взаємодії, як такої, немає, що негативно впливає на формування конкурентоспроможного продукту-концепту.

Крім того, природно-кліматичні умови, якими багата країна, недостатньо освоєні, а ті, що використовуються, – знаходяться на межі екологічної

катастрофи через виснаження і тотальне забруднення місцевими промисловими підприємствами і населенням. Ситуацію погіршує військово-політичний стан, що створює зону конфлікту в апriorі непридатні для життя і бізнесу території.

Галузеві фактори пов'язані з неякісною підготовкою фахівців, застарілим оснащенням, низькою мотивацією медичних працівників, низьким рівнем взаємодії медичних закладів між собою та міністерством охорони здоров'я зокрема, що спричиняють зниження якості медичного

обслуговування в країні. В сегменті медично-профілактичних та оздоровчих послуг представити можна медичні центри, санаторії, будинки відпочинку, профілакторії тощо. Між ними є схожості і відмінності, але й присутні застарілі стереотипи. Негативними тенденціями є скорочення закладів в останні роки: на 39,6% порівняно з 2013 роком (початком військово-політичної кризи) та на 11,4% – з 2015 р. [9]. З огляду на це пропонуємо розглянути компромісний варіант – медичні плейсменти – у порівнянні з усталеними формами (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка переваг і недоліків закладів, що надають медичні послуги
[2; 8-9, власна розробка]

Тип закладу / Оціночний критерій	Медичні центри	Санаторії	Санаторії-профілакторії	Пансіонати з лікуванням	Медичні плейсменти
Кількість в Україні	21 од.	453 од.	224 од.	55 од.	у перспективі
Місцерозташування, превалюючі області, міста України	центральні міста обласного і районного значення	Одеська, Закарпатська, Львівська, Херсонська, Запорізька	рекреаційні локації багатьох міст, рекреаційні зони, регіони	рекреаційні локації багатьох міст, рекреаційні зони, регіони	рекреаційні локації міст, рекреаційні зони, регіони
Процедури	медичні, лікувальні, реабілітаційні	лікувальні, оздоровчі, реабілітаційні	профілактичні, оздоровчі, реабілітаційні	профілактичні, оздоровчі, реабілітаційні	медичні, лікувальні, реабілітаційні
Додаткові послуги	-	атракції, екскурсії, проведення спортивних та інших зборів тощо	атракції, екскурсії, проведення спортивних та інших зборів тощо	атракції, екскурсії, проведення спортивних та інших зборів тощо	атракції, екскурсії, проведення бізнес- і медичних заходів тощо
Переваги	висококваліфікований персонал, високо-технічне оснащення	кваліфікований персонал, збалансоване харчування, тривалий оздоровчий ефект	кваліфікований персонал, збалансоване харчування, тривалий оздоровчий ефект	кваліфікований персонал, збалансоване харчування, тривалий оздоровчий ефект	поєднання переваг усіх закладів
Недоліки	обмежений комфорт	позбавлення свободи вибору розпорядку дня і режиму харчування; застарілі стандарти обслуговування та матеріально-технічна база; обмежений комфорт	позбавлення свободи вибору розпорядку дня і режиму харчування; застарілі стандарти обслуговування та матеріально-технічна база; обмежений комфорт	позбавлення свободи вибору розпорядку дня і режиму харчування; застарілі стандарти обслуговування та матеріально-технічна база	складна система керування закладом

Як видно з таблиці, чисельність закладів досить незначна, до того ж вони мають обмежений сервіс та невисокий рівень комфорту. Тому питання удосконалення всієї сфери, створення інноваційних форм спрямоване на забезпечення попиту споживачів має стратегічний характер.

Для означення конкурентоздатних перспектив медичних закладів в депресивних та інших регіонах країни варто застосувати матрицю стратегічного положення й оцінки дій – SPACE (Strategic Position and

Action Evaluation), де об'єкти оцінюються експертно в шкалі від 0 (низький, слабкий) до 6 (високий, сильний) [10].

Після отримання зважених оцінок ключових критеріїв (табл. 2) побудуємо вектор рекомендованої стратегії підприємства в системі координат SPACE (рис. 2)

Початок вектору заходиться в точці початку координат, кінець вектору знаходиться в точці з координатами (формула 1, формула 2):

$$X = ПГ - КП \quad (1)$$

де ПГ – привабливість галузі, КП – конкурентноспроможність підприємства;

$$Y = \Phi C - CГ \quad (2)$$

Відповідно для об'єктів оцінювання ці

координати дорівнюють (-0,6; +0,5):

$$X = 4,2 - 4,8 = -0,6; \quad Y = 3,9 - 3,4 = +0,5$$

Таблиця 2

SPACE-аналіз перспектив медичних плейсментів в Україні [власна розробка]

Критерії	Оцінка, бали	Вага	Зважена оцінка,
1	2	3	4
<i>Фінансова сила об'єкта (ФС)</i>			
Рентабельність інвестицій	3	0,1	0,3
Фінансова залежність	5	0,2	1,0
Вертикальна інтеграція	2	0,1	0,2
Робочий капітал	4	0,2	0,8
Грошовий потік	3	0,1	0,3
Легкість виходу з ринку	3	0,1	0,3
Рівень ризику	5	0,2	1,0
Загальна оцінка критерію			3,9
<i>Конкурентоспроможність об'єкта (КП)</i>			
Частка ринку	2	0,1	0,2
Життєвий цикл концепт-продукту	4	0,1	0,4
Рівень технологій, застосування провідних методик	6	0,2	1,2
Кваліфікація та досвідченість персоналу	6	0,2	1,2
Брендінг концепт-продукту	4	0,2	0,8
Ступінь використання рекреаційних і виробничих можливостей	5	0,2	1,0
Загальна оцінка критерію			4,8
<i>Привабливість галузі (ПГ)</i>			
Потенціал росту	5	0,3	1,5
Потенціал прибутку	4	0,2	0,8
Інвестиційна привабливість	4	0,2	0,8
Легкість доступу на ринок	3	0,1	0,3
Залежність розвитку галузі від кон'юнктури ринку	4	0,2	0,8
Загальна оцінка критерію			4,2
<i>Стабільність галузі (СГ)</i>			
Ступінь впливу законодавчих змін	4	0,3	1,2
Еластичність попиту	2	0,2	0,4
Рівень розвитку інновацій в галузі	4	0,3	1,2
Інфляційні та курсові валютні коливання	3	0,2	0,6
Загальна оцінка критерію			3,4

Положення вектора визначається консервативним станом ринку в даній сфері, де найбільш доцільним є застосування стратегії концентрованого зростання. В цьому випадку зусилля варто концентрувати на посиленні конкурентоспроможності медичного концепт-продукту за допомогою формування високої якості при стабільно обґрунтованих цінах та брендінгу його як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках медичних послуг.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведене дослідження показало, що створення конкурентоспроможних об'єктів є впливовим фактором

піднесення економіки. Перспективними в цьому плані є медичні заклади з елементами готельного комфорту та обслуговування – медичні плейсменти, які можна створювати на базі діючих медичних центрів чи нових проєктів. Пропоновані форми бізнесу фокусують якісні медичні послуги та послуги піклування й розваг для пацієнта, а тому потребують належної підтримуючої інфраструктури, в яку залучаються матеріально-технічні та людські ресурси. Останні є капіталомісткими, тому потребують інвестування – чинника поживлення економіки локального середовища, проте, з іншого боку, й капіталоутворюючими, що важливо для приваблення грошового потоку.

Проте формування економічного підґрунтя медичних плейсментів має бар'єри для розвитку

бізнесу. По-перше, політично-правовий елемент в недосконалому законодавстві та непередбачуваності ризиків обмежує їхні можливості, формує додатковий тиск на діяльність підприємницького сектору. По-друге, соціальна складова означена зростанням стратифікації в суспільстві, що без підтримки держави

скорочує внутрішній потенційний потік платоспроможних пацієнтів. По-третє, економічні фактори мають негативні фактичні значення і прогнози, тобто несприятливі перспективи для розвитку бізнесу взагалі.

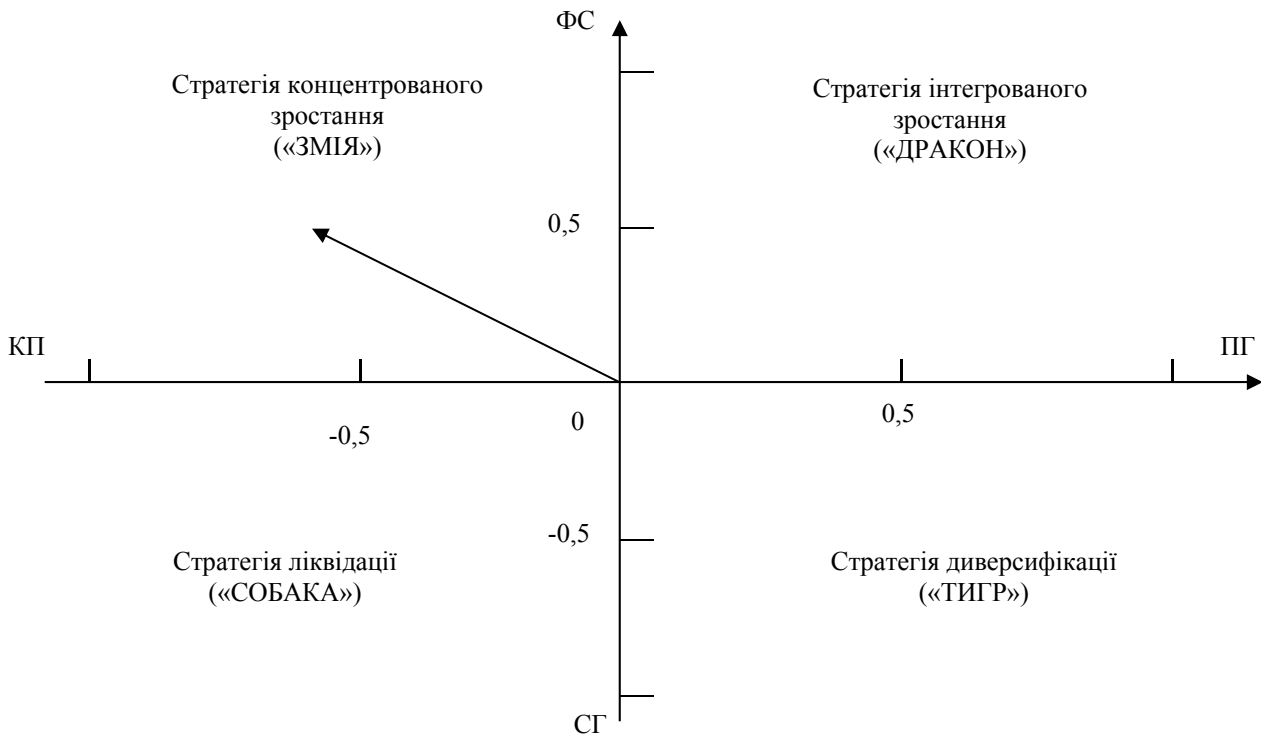

Рис. 2. Визначення стратегічного положення медичних плейсментів в системі координат SPACE

Агрегування всіх параметрів бізнес-середовища для медичних плейсментів, представленого SPACE-матрицею дає підставу визначати стратегічне положення як консервативне, а пропонувані дії – як концентрація на позиціонуванні та брендингу медичних плейсментів як привабливих для ринку концепт-продуктів.

Важко передбачити в сьогоденних умовах, який

тип закладів у сфері медичного туризму виявиться домінуючим в майбутньому і який вплив він зробить на потреби і переваги потенційних пацієнтів, означити ефекти від взаємодії страхових і туристичних компаній з ними. Тому подальшими перспективними дослідженнями є вивчення цих питань в детальному розрізі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8.12.2004 р.: прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – Київ: Велес, 2005. – 48 с.
2. База нормативних документів [Електронний ресурс] // Центр медичної статистики МОЗ України. – Режим доступу: http://www.medstat.gov.ua/file/PDF_dov/12.pdf.
3. Янишевська В. Медичний туризм оздоровлює економіку країни / В. Янишевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://doctorgeo.info/meditsinskij-turizm/2012-08-16-23-17-03/violetta-yanyshevskaya-lechebnyj-turizm-ozdoravlivaet-ekonomiku-strany.html>.
4. Деларю В. Конкретные социологические исследования в медицине [Текст] / В. Деларю – Волгоград: ВГМУ, 2005. – 94 с.
5. Левченко А. Як класифікувати медичний туризм [Електронний ресурс] / А. Левченко // Зеркало мира. – Режим доступу: <http://www.mw.com.ua?oid=12698&sid=10573>.
6. Сучасне українське медичне право: [монографія] / за заг. ред. С. Г. Стеценка. – К.: НАПУ, 2010. – 496 с.
7. Вахович І. М. Медичний туризм як складова регіонального ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] / І. М. Вахович, В. В. Малімон – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ekfor/2012_1/16.pdf.
8. Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amnu.gov.ua/news...733...turizm-v-ukra...ta-perspektivi/>
9. Грудзинская Е. Количество санаториев в Украине продолжает сокращаться [Электронный ресурс] / Е. Грудзинская // Медіагрупа Голос. ua. – Режим доступу: http://www.ru.golos.ua/suspilstvo/kolichestvo_sanatoriev.0660.

10. Метод SPACE [Электронный ресурс] // Аналитический центр «Концепт». – Режим доступа: <http://www.old.acconcept.ru/strategy/space.html>.

Бовш Людмила Андреевна, Заичко Ирина Владимировна
МЕДИЦИНСКИЙ ПЛЕЙСМЕНТ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ДЕПРЕССИВНЫХ РЕГИОНОВ
УКРАИНЫ

В статье определено, что экологические катастрофы, циклические экономические кризисы, распространение военных конфликтов и повседневные конфликты пагубно влияют на здоровье общества. Высокая цена на услуги, значительные очереди пациентов, нехватка специалистов и другие барьеры способствуют развитию медицинского туризма. Поэтому исследования перспективных объектов в сфере оказания медицинских услуг является сегодня актуальным. В разрезе проблем и перспектив целью статьи является исследование перспектив становления медицинских учреждений, способных конкурировать на мировом рынке. По результатам анализа помех в становлении медицинских объектов определено, что основной проблемой является правовое поле и значительные риски безопасности пациентов. В процессе исследования применялись общепринятые в экономической науке методы изучения: абстрактно-логический, системного анализа и экономико-математического моделирования. Научная новизна исследования заключается в обосновании инновационной формы заведения оказания медицинской услуги, включая сервисное обслуживание как пациентов, так и сопровождающих их лиц – медицинских плейсмент, что отражает возникающие в мире тенденции медицинского туризма. Практическое значение полученных результатов заключается в том, что они дают теоретические предпосылки формирования конкурентоспособных предприятия обеспечение медицинского туризма. Приведенные сравнительные характеристики существующих заведений в Украине показывают недостатки и преимущества каждого из них и демонстрируют перспективность медицинских плейсмент. На основе изучения таких категорий, как финансовая сила, конкурентоспособность плейсмент, привлекательность отрасли и стабильность отрасли сформирована матрицу SPACE-анализа. Данные анализа показали, что стратегический вектор оказался в консервативной зоне. Поэтому предложено осуществить концентрацию на позиционировании объектов как комплексного средства медицинского и гостиничного обслуживания, удовлетворит потребителей медицинских услуг в получении собственно медицинского обслуживания и повседневных бытовых нужд в частности, которые дополняются аттракциона мерами. Последующими перспективными исследованиями является форсайтнинг доминирующих типов учреждений в сфере медицинского туризма и схем взаимодействия страховых и туристических компаний с ними.

Ключевые слова: медицинский туризм, медицинский плейсмент, медицинский концепт-продукт.

Bovsh Lyudmyla A., Zayichko Iryna V.

MEDICAL PLACEMENT AS A TOOL FOR DEVELOPMENT OF DEPRESSED REGIONS OF UKRAINE

It has been stipulated in the article that environmental disasters, cyclical economic crises, the spread of armed conflict and everyday conflicts adversely affect public health. The high price for services, large queues of patients, lack of specialists and other barriers contribute to the development of medical tourism. Therefore, prospective studies of objects in the provision of health services is now urgent. In terms of the problems and prospects the aim of the article is to study the prospects of establishment of medical institutions that can compete in the global market. According to the results of the analysis of the obstacles in the development of medical facilities it has been determined that the main problem is the legal framework and the significant risks of patient safety. During the course of study conventional methods in economics study have been used: abstract, logical, system analysis and economic and mathematical modeling. The scientific novelty of the research is to substantiate innovative forms of institutions providing medical services, which include services for both patients and accompanying persons - medical placement, which reflects emerging trends in the world of medical tourism. The practical significance of the study results is that they give theoretical assumptions forming competitive enterprises providing medical tourism. Comparative characteristics of existing facilities in Ukraine show the advantages and disadvantages of each of them and show prospects of medical placement. On the basis of such categories as financial strength, competitive placement, stability and attractiveness of the industry sector SPACE- analysis matrix has been formed. Data analysis showed that policy direction is in a conservative area. Therefore it has been proposed to perform concentration on the positioning of objects as a complex of medical and hotel services that satisfy consumers of health services in receiving proper medical care and everyday household needs including complemented attraction measures. Further prospective studies are forcing dominant types of institutions in the field of medical tourism and patterns of interaction insurance companies and travel with them.

Keywords: medical tourism, medical placement, medical concept product.

Одержано 14.03.2017 р.